

BoF Online

13 • 2012

**Palveluiden viennin viimeaikainen
kehitys**

Elisa Newby ja Jaakko Suni

*Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajien omia
eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.*

Suomen Pankki

Rahapolitiikka- ja tutkimusosasto ja
rahoitusmarkkina- ja tilasto-osasto

24.9.2012

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Haasteita "muiden palveluiden" viennin tilastoinnissa	4
3 Palveluiden ulkomaankauppa palvelutyypeittäin	7
4 Yksi toimiala hallitsee "muiden palveluiden" vientiä	10
5 Palveluvienti maantieteellisesti laajaa	12
6 Palveluviennin kehitys verrattuna kilpailijamaihin	15
7 Lopuksi	20

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Muiden palveluiden viennin revisioituminen	6
Kuvio 2. Tavaroiden ja palveluiden ulkomaankauppa, % BKT:stä	7
Kuvio 3. Palveluiden ulkomaankauppa tulojen ja menojen jakauma	8
Kuvio 4. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti palvelutyypeittäin.	9
Kuvio 5. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti toimialoittain	11
Kuvio 6. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti erällä toimialoilla	12
Kuvio 7. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti maanosittain	13
Kuvio 8. Tavaroiden ja "muiden palveluiden" vienti maittain vuonna 2011 (milj. euroa)	14
Kuvio 9. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti joissain EU-maissa vuonna 2010	16
Kuvio 10. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) viennin osuus BKT:stä 2010	17
Kuvio 11. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti palvelutyypeittäin vuonna 2010	17
Kuvio 12. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti BRIC-maihin	18
Kuvio 13. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) tuonti Ruotsiin, absoluuttiset markkinaosuudet	19
Kuvio 14. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) tuonti Saksaan, absoluuttiset markkinaosuudet	20

BoF Online

Päätoimittaja

Jenni Hellström

ISSN

1796-9123 (online)

Postiosoite
PL 160
00101 HELSINKI

Käyntiosoite Snellmanin aukio
Puhelin 010 8311
Faksi (09) 174 872

Sähköposti
etunimi.sukunimi@bof.fi
www.suomenpankki.fi

Swift SPFB FI HH
Y-tunnus 0202248-1
Kotipaikka Helsinki

1 Johdanto

Suomessa on viime aikoina herätelty toiveita siitä, että korkean arvonlisän palvelujen viennin kasvu korvaisi tavaraviennin heikkenemisen aiheuttamia vientitulojen menetyksiä. Suomesta ei vietäisi enää ensisijaisesti tavaroita, vaan Suomessa tehtäisiin esimerkiksi koneiden ja laitteiden sekä niiden ohjelmistojen tuottamiseen liittyvää suunnittelutyötä, tai tavaroiden sijasta myytäisiin kokonaisia palvelukonsepteja. Vaihtotasetilastoissa tämä näkyisi siten, että palvelukaupan tase vahvistuisi ja kompensoisi vaihtotasetilastossa alijäämäistä tavarakaupan tasetta.

Koska Suomi oli eturintamassa matkapuhelinlaitteiden kehittämisessä ja valmistamisessa, sillä on ajateltu olevan hyvät mahdollisuudet menestyä etenkin viestintäteknologiaan liittyvässä palvelutuotannossa ja -viennissä. Suomen viestintätoimialan palveluvaltaistuminen on osa talouden laajempaa rakennemuutosta, jossa palvelutuotannon osuus kasvaa ja varsinaisen teollisen tuotannon osuus vastaavasti supistuu. Tähän asti Suomen korkean arvonlisäyksen palveluiden ulkomaankauppa on kuitenkin ollut rakenteeltaan yksipuolista, sillä palveluvienti on keskittynyt sekä palvelutyypeittäin että toimialoittain. Tämä oli keskeinen tulema syyskuussa 2010 ilmestyneessä Suomen Pankin Euro & talous: Talouden näkymät 2/2010-lehden kehikossa, jossa ensimmäisen kerran hyödynnettiin toimialakohtaista tilastoaineistoa palveluiden ulkomaankaupan analysoinnissa vuosilta 2002–2008. Tässä artikkelissa hyödynnetään samaa toimialakohtaista tilastoaineistoa, joka kattaa nyt vuodet 2002–2010.

Tässä artikkelissa tarkastelemme korkean arvonlisäyksen palveluviennin viimeaikaista kehitystä. Arvioimme muun muassa, näkyykö tilastoissa merkkejä siitä, että Suomeen olisi radio-, TV- ja tietoliikennevälineiden valmistuksen toimialan rinnalle syntynyt uuden tyyppisiä, puhtaasti tietoverkossa operoivia ja globaaliin palveluvientiin suuntautuneita yrityksiä. Ehkä tunnetuin esimerkki matkapuhelin- ja tietotekniikkapalveluita vievästä yrityksestä on Angry Birds -pelin kehittänyt Rovio, jonka Suomessa kehittämää peliä voidaan tietoverkon välityksellä ostaa ja pelata kaikkialla maailmassa.

Vuonna 2010 julkaistun kehikon toinen johtopäätelmä oli, että perinteisillä teollisuudenaloilla palvelukauppa on vähäistä siitä huolimatta, että monet vientiyritykset näkevät palvelukaupan tulevaisuuden kasvualana ja strategisena painopisteenä. Tässä päivitetystä artikkelista tarkastellaankin, onko perinteisen tehdasteollisuuden palvelukauppa viimeisen kahden vuoden aikana lisääntynyt. Tällöin toimintansa kansainvälisesti hajauttavien yritysten

Suomessa sijaitsevat yksiköt keskittyisivät arvoketjun alkupään tutkimus- ja suunnittelupalveluihin, pääkonttoripalveluihin ja toisaalta ketjun loppupään palveluihin kuten markkinointiin ja brändäykseen.

Pienenä avotaloutena Suomen palvelutuotanto kilpailee suurten kehittyneiden maiden kuten Yhdysvaltojen kanssa samoilla vientimarkkinoilla. Toisaalta kehittyvät maat kuten Kiina ja Intia pyrkivät määrätietoisesti pois perustuotteiden valmistajan roolista investoimalla esimerkiksi koulutukseen ja tutkimukseen. Artikkelissa tarkastelemme Suomen suhteellista asemaa palveluiden maailmankaupassa ja vertaamme Suomen palveluviennin kehitystä Ruotsin ja Saksan kanssa. Näiden kilpailijamaiden palveluiden ulkomaankaupan rakenne on samanlainen kuin Suomen, ja ne ovat myös kohdanneet samankaltaisen kilpailutilanteen muutoksen kuin Suomi.

Tässä artikkelissa keskitymme "muiden palveluiden" alaerään ja jätämme kuljetus- ja matkailupalvelut yksityiskohtaisen tarkastelun ulkopuolelle. Muihin palveluihin kuuluvat korkean arvonlisäyksen palvelutyypit kuten konsultti-, suunnittelu-, asiantuntijapalvelut, tietotekniikkapalvelut sekä tutkimus- ja kehitystyö. Näiden toimialojen arvoketjujen korkean jalostusarvon osien toivotaan sijoittuvan Suomeen, sillä ne lisäävät työn tuottavuutta ja ovat sitä kautta talouskasvun lähde.

2 Haasteita "muiden palveluiden" viennin tilastoinnissa

Palvelutuotannon ja etenkin palveluiden ulkomaankaupan tilastointi on huomattavasti monimutkaisempaa kuin rajat ylittävän tavarakaupan tilastointi. Palveluita myydään usein samaan konserniin kuuluvien yritysten välillä, ne ovat aineettomia, ja niiden hinnoittelu ei aina ole suoraviivaista. Todennäköisesti yritykset hyödyntävät palveluiden kaupassa melko paljon siirtohinnoittelua.

Tilastokeskus kerää yritysten ja julkisyhteisöjen ulkomailta ostamista ja ulkomaille myymistä palveluista tietoja "Palvelujen ulkomaankauppa"-kyselyllä. Palvelujen ulkomaankauppatilasto kuvaa palvelujen vientiä ja tuontia palvelutyypeittäin ja kohdemaittain, ja sitä käytetään sekä vaihtotaseen että kansantalouden tilinpidon tietojen tuottamisessa. Neljännesvuosittaiseen kyselyyn kuului 160 Suomen suurinta palveluiden ulkomaankauppaa käyvää yritystä ja julkisyhteisöä vuonna 2011. Nämä neljännesvuosittaiset tiedot korotetaan koske-

maan koko aineistoa käyttäen korotuskertoimena vuosittaiseen kyselyjoukkoon kuuluvien yritysten viennin ja tuonnin suhdetta palveluiden kokonaisvientiin ja -tuontiin. Vuosittaiseen kyselyyn kuului yli 3000 yritystä ja yhteisöä vuonna 2011. Muiden palveluiden ulkomaankaupan tilastoon on tullut merkittäviä korjauksia viimeisen kolmen vuoden aikana. Osaltaan tämä selittyy sillä, että vastaajajoukko on heterogeeninen ja julkaisuviive suhteellisen pitkä.

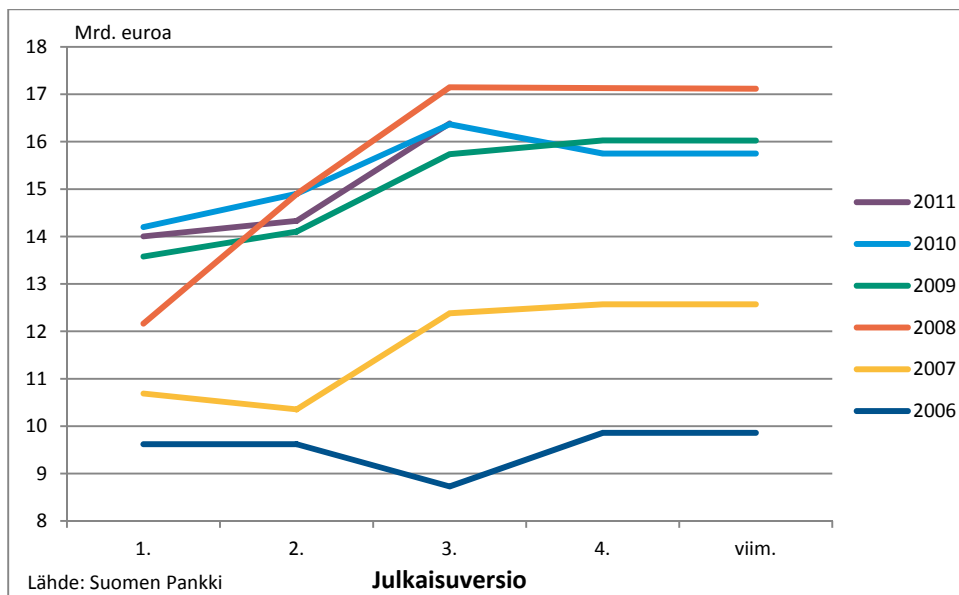
Menneen kalenterivuoden ensimmäinen vuositaso julkaistaan maaliskuussa. Vuoden 2012 maaliskuussa julkaistiin siis vuoden 2011 muiden palveluiden viennin ja tuonnin arvo ensimmäisen kerran. Ennakkotieto perustuu neljännesvuosikyselyihin. Samalla korjataan yleensä kahden edellisenkin vuoden lukuja.

Kesäkuussa julkaistiin kuluvan vuoden ensimmäisen neljänneksen tilasto ja päivitettiin edellisen vuoden viimeisen neljännekseen tietoja, jotka perustuvat ensimmäistä kertaa vuosikyselyn tietoihin eli esimerkiksi kesäkuussa 2012 päivitettiin palveluviennin ja -tuonnin arvo vuoden 2011 viimeisellä ja vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä. Toinen menneen kalenterivuoden julkistus tapahtui syyskuussa, jolloin menneen vuoden luvut perustuivat ensimmäisen kerran kokonaisuudessaan vuosikyselystä saataviin tietoihin.

Neljännesvuosikyselyn perusteella laadittuun tilastoon on viime vuosina tullut merkittäviä tarkennuksia vuosikyselyn perusteella. Kuviossa 1 vaaka-akselilla on tilaston julkaisuversio, jolloin ensimmäinen piste on ennakkotieto. Vuosina 2007, 2009 ja 2010 on palveluviennin lopullinen, vuosikyselyn perusteella laskettu arvo, ollut keskimäärin 15 % suurempi kuin ennakkotietojen mukainen arvo. Erityisen suuri korjaus tehtiin tilastoihin palveluviennin huippuvuonna 2008, jolloin palveluviennin lopullinen arvo oli 41 % suurempi kuin ennakkotietojen mukainen arvo (oranssi kuvaaja).

Myös palveluiden tuonnissa lukuja on tarkistettu suuremmiksi. Vuosina 2007, 2009 ja 2010 palvelutuonnin lopullinen arvo on ollut keskimäärin 27 % suurempi kuin ensimmäinen julkaistu arvo. Ja kuten viennissä, myös tuonnissa vuoden 2008 tietoihin kohdistui erityisen suuri korjaus. Lopullisen tiedon arvo oli yli 43 % suurempi kuin neljännesvuositietoihin perustunut ennakkotieto.

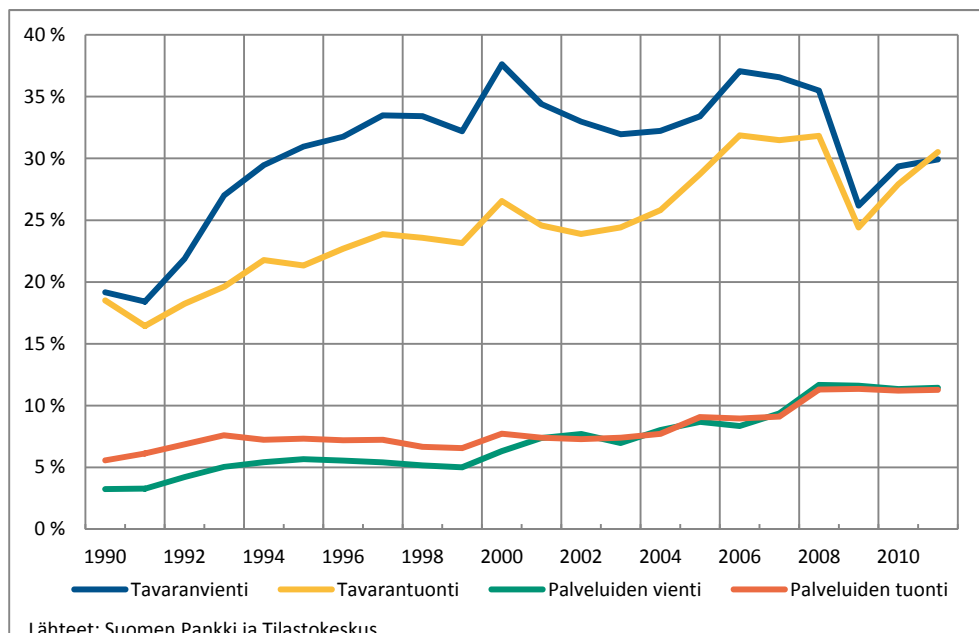
Kuvio 1. Muiden palveluiden viennin revisioituminen

3 Palveluiden ulkomaankauppa palvelutyypeittäin

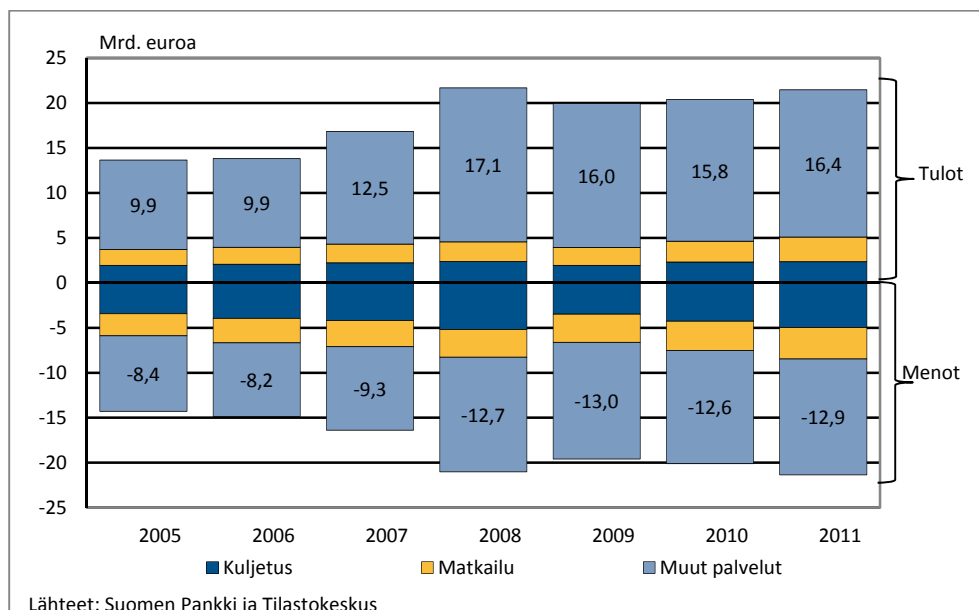
Suomen koko palveluiden ulkomaankauppa on pysynyt viime vuosina lähes vuoden 2008 huippulukemissa. Koko palveluviennin arvo suhteessa bruttokansantuotteeseen oli vuosina 2008–2011 runsaat 11 % (kuvio 2). Palveluiden ulkomaankauppa on ollut vähemmän suhdanneherkkää kuin tavarakauppa. Palveluiden tase on pysynyt ylijäämäisenä toisin kuin kauppataase, jonka alijäämä oli ennakkotietojen mukaan reilut 1,1 mrd. euroa vuonna 2011.

Kuvio 2. Tavaroiden ja palveluiden ulkomaankauppa, % BKT:stä

Palveluiden ulkomaankauppa jaetaan karkeasti kolmeen erään: kuljetukseen, matkailuun ja muihin palveluihin. Palveluiden viennin kasvun hidastuminen johtuu "muiden palveluiden" viennin kehityksestä (kuvio 3).

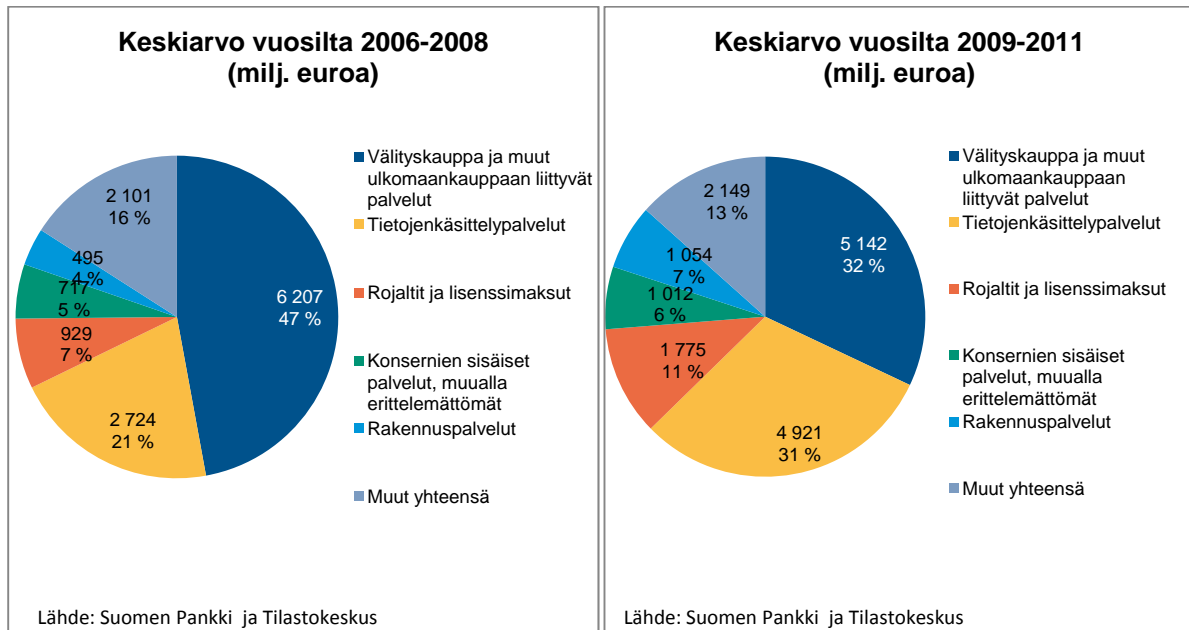
Kuvio 3. Palveluiden ulkomaankauppa tulojen ja menojen jakauma

Hienojakoisemman palvelutyypin mukaan noin kaksi kolmasosaa Suomen ”muiden palveluiden” viennistä koostuu välityskaupasta ja tietotekniikkapalveluista. Välityskauppa määritellään tapahtumaksi, jossa Suomeen sijoittautunut yritys¹ ostaa tavaran ulkomaille sijoittautuneelta yritykseltä ja myy tavaran sen jälkeen toiselle ulkomaille sijoittautuneelle yritykselle. Erotuksena ns. transitiokaupasta tavara ei siis välityskaupassa siirry ulkomaiselta myyjältä fyysisesti Suomen kautta lopulliseen kohdemaahan. Välityspalvelun arvoksi määrittyy tavaran hankintahinnan ja jälleenmyyntihinnan erotus. Välityskaupan arvo on laskenut viime vuosina rajusti. Vuonna 2007 välityskaupasta saadut tulot olivat noin 7 mrd. euroa, kun vuonna 2011 tulot jäivät reiluun 4 mrd. euroon.

¹ Tilastokeskuksen täsmällisen määrittelyn mukaan kyseessä voi olla myös muu talousyksikkö kuin yritys.

Kuvio 4. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti palvelutyypeittäin.

Välityskaupan osuuden pienentyessä on tietotekniikkapalveluiden osuus "muiden palveluiden" viennistä vastaavasti kasvanut. Vuonna 2011 se oli palvelutyypeittäin tarkasteltuna suurin yksittäinen palveluerä yli 4,8 mrd. euron osuudellaan. Tietotekniikkapalveluiden viennin nopea kasvu saattaa johtua ainakin osittain yritysten toimintaperiaatteiden muutoksesta: korkean teknologian palvelutuotanto ja -vienti on kasvanut tavaratuotannon ja -viennin kustannuksella. Tulli on tehnyt selvityksen korkean teknologian ulkomaankaupasta, jostastä selviää, että elektroniikan ja tietoliikennevälineiden vienti puolittui 9,2 mrd. eurosta vuonna 2008 4,5 mrd. euroon vuoteen 2009 mennessä. Vuonna 2011 korkean teknologian elektroniikka ja tietoliikennevälineiden viennin arvo oli enää 2,5 mrd. euroa.

Myös tietotekniikkapalveluiden kauppaan läheisesti liittyvien rojaltien ja lisenssimaksujen osuus on kasvanut edellisestä vertailuajankohdasta. Tilastokeskuksen tämän hetkisen ohjeistuksen mukaan esimerkiksi verkosta ladattavat pelit (esimerkiksi Angry Birds) ja ohjelmat tulee kirjata toistaiseksi rojaltil- ja lisenssimaksuihin.

Suomi on maailman kärkimaiden joukossa, kun tutkimus- ja kehitysmenot suhteutetaan kansantalouden kokoon. Tutkimukseen ja kehitykseen käytetyt varat olivat liki 4 % bruttokansantuotteen arvosta vuonna 2010. Suomi ei kuitenkaan juuri myy t&k-palveluja kansainvälisillä markkinoilla, eivätkä ulkomaiset yritykset ole perustaneet tutkimus- ja kehitysyksiköitä Suomeen. Tilastojen mukaan Suomen t&k-palveluiden vienti on hyvin vähäistä, keskimäärin 250 milj. euroa vuodessa (t&k-palvelut sisältyvät kuvion 4 "muut palveluerät yhteensä")

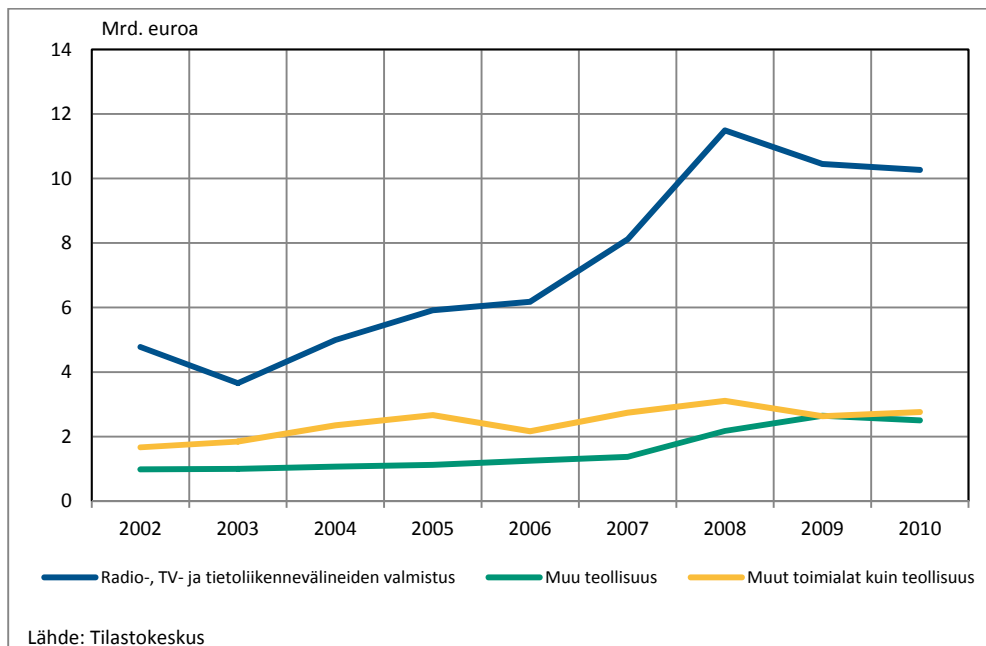
erään). Joko suuri osa t&k-palveluista tuotetaan kotimaisille yrityksille tai sitten vähäinen osuus johtuu siitä, että t&k-palveluiden arvon määrittäminen on vaikeaa. Lisähankaluutta tilastointiin tuo varmasti konsernien sisäinen toiminta, koska kotimaiset yritykset eivät välttämättä hinnoittele palveluita ulkomaisille tyttärilleen verotuksellisista syistä kovin korkeaan hintaan.

4 Yksi toimiala hallitsee "muiden palveluiden" vientiä

Tässä artikkelissa meillä on käytettävissä Tilastokeskuksen keräämä toimialakohtainen aineisto, jonka uusimmat tiedot ovat vuodelta 2010. Aineiston perusteella "muiden palveluiden" viennin vetovastuu on käytännössä edelleen yhdellä toimialalla – radio-, TV- ja tietoliikennevälineiden valmistuksella (kuvio 5). Vaikka radio-, TV- ja tietoliikennevälineiden valmistustoimialalla kasvu on pysähtynyt vuoden 2008 jälkeen, on tämän toimialan osuus edelleen noin kaksi kolmasosaa palveluiden viennistä.

Muilla teollisuustoimialoilla "muiden palveluiden" vienti näyttää kasvaneen viime vuosina vain perinteisellä koneiden ja laitteiden valmistustoimialalla, joka sisältää mm. Koneen, Wärtsilän, Cargotecin ja Metson tyyppisiä suuryrityksiä. Vuonna 2008 tämän toimialan palveluvienti äkisti lähes nelinkertaistui (kuvio 5). Vuosina 2009–2010 palveluvienti vakiintui noin 1,5 mrd. euron tasolle. Koneiden ja laitteiden valmistustoimialan palveluvienti on noin 60 % kuviossa 5 esitetystä muun teollisuuden palveluviennistä. Tärkeimmät tämän toimialan palveluviennin muodot ovat rakentamispalvelut ja ulkomailta saadut rojalti- ja lisenssimaksut. Yrityskohtaiset erot alalla saattavat olla kuitenkin suuria. Esimerkiksi Kone on tunnettu huoltopalveluistaan, kun taas Metso ja Wärtsilä rakentavat ensisijaisesti paperitehtaita ja voimalaitoksia, mutta molemmat tarjoavat kuitenkin myös palveluihin kirjattavaa huoltotoimintaa. Lisäksi esimerkiksi paperitehtaiden ja voimalaitosten vienti ovat projektitoimituksia, joista tavaraviennin lisäksi kirjautuu myös palveluiden vientiä mm. suunnittelun ja projektinjohton muodossa.

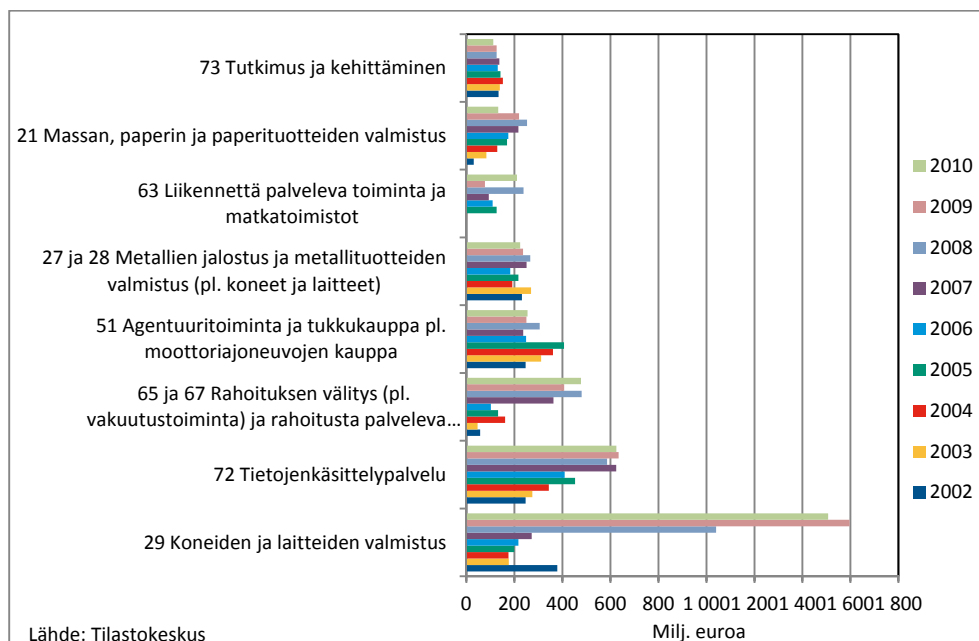
Kuvio 5. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti toimialoittain

Tarkastellaan seuraavaksi muita kuin teollisuustoimialojen yrityksiä. Näistä tietojenkäsittelypalveluita tarjoavien yritysten "muiden palvelujen" vienti on vakiintunut noin 600 milj. euron tasolle vuosittain ja se edustaa reilua viidennestä muiden kuin teollisuuden toimialojen "muiden palvelujen" viennistä. Tällä toimialalla internetin tuomien mahdollisuuksien pitäisi näkyä selkeimmin.

Rahoituksen välitystä ja rahoitusta palvelevaa toimintaa tarjoavat yritykset ovat myös kasvattaneet palveluliiketoimintaansa viime vuosina. Rahoituspalveluiden vienniksi luokitellaan esimerkiksi tapahtuma, jossa ulkomainen pankki ostaa rahoituspalveluita Suomeen sijoittuneelta pankilta.

Kuvio 6. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti eräillä toimialoilla

Kuten kaksi vuotta sitten julkaistu kehikko myös tämä toimialoittainen tarkastelu osoittaa sen, että Suomen palveluvienti on edelleen kapealla pohjalla. Toiveista huolimatta palveluiden vienti ei ole viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvanut merkittävästi esimerkiksi tutkimuksen ja kehittämisen toimialalla (toimialaluokka 73, kuvio 6), vaikka tutkimus- ja kehityksennot Suomessa ovat korkeita.

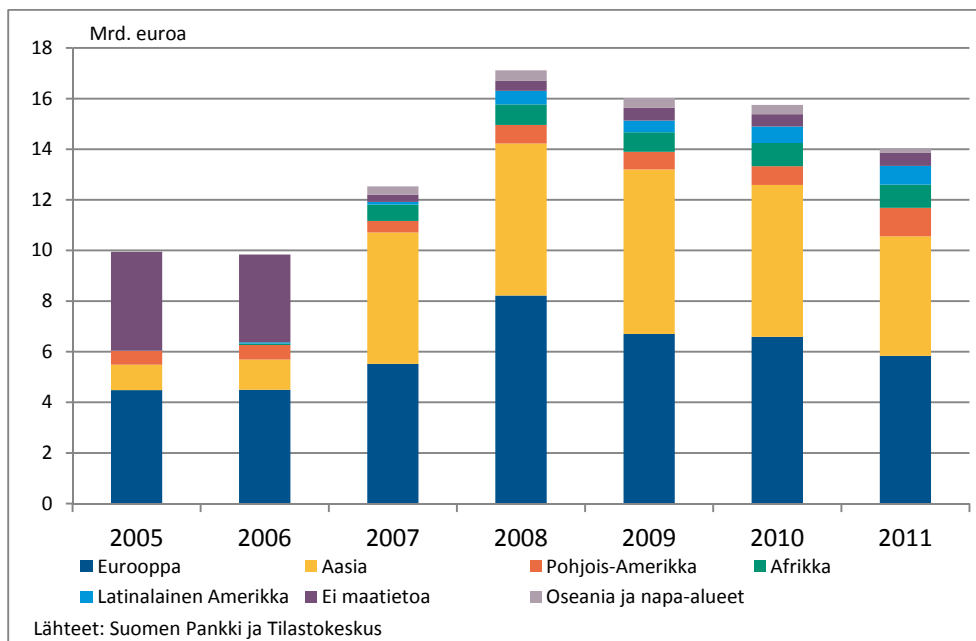
5 Palveluvienti maantieteellisesti laajaa

Suomen "muiden palveluiden" vienti suuntautuu pääasiassa Eurooppaan ja Aasiaan. Vuonna 2011 "muuta palveluita" vietiin Eurooppaan 7 mrd. euron ja Aasiaan 4,9 mrd. euron arvosta (kuvio 7). Ennakkotietojen mukaan vienti Aasiaan supistui vuonna 2011 edellisvuotisesta, mutta vienti Eurooppaan ja Pohjois-Amerikkaan sen sijaan kasvoi. Palveluviennin arvo latinalaiseen Amerikkaan on seitsenkertaistunut neljän vuoden aikana, vaikka se vielä onkin vain 5 % "muiden palveluiden" viennistä.

Suomi vie "muuta palveluita" liki kaikkiin maailman maihin Afrikan sarvea ja muutamaa Saharan eteläpuolista maata lukuun ottamatta. Vuonna 2011 suurimmat "muiden palvelui-

den" kohdemaat olivat Ruotsi, Yhdysvallat, Saksa ja Intia. Intiaan on viety koko viime vuosikymmenen ajan etenkin tietojenkäsittelypalveluita (kuvio 8). Ruotsi on puolestaan ollut muiden liike-elämän palveluiden, tietojenkäsittelypalveluiden ja viestintäpalveluiden merkittävä kohdemaana. Saksaan vietiin Suomesta eniten palveluja vuonna 2008, mutta vuosina 2009–2011 Saksan osuus etenkin tietotekniikkapalveluiden kohdemaana putosi puoleen ajanjaksosta 2006–2008.

Kuvio 7. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti maanosittain

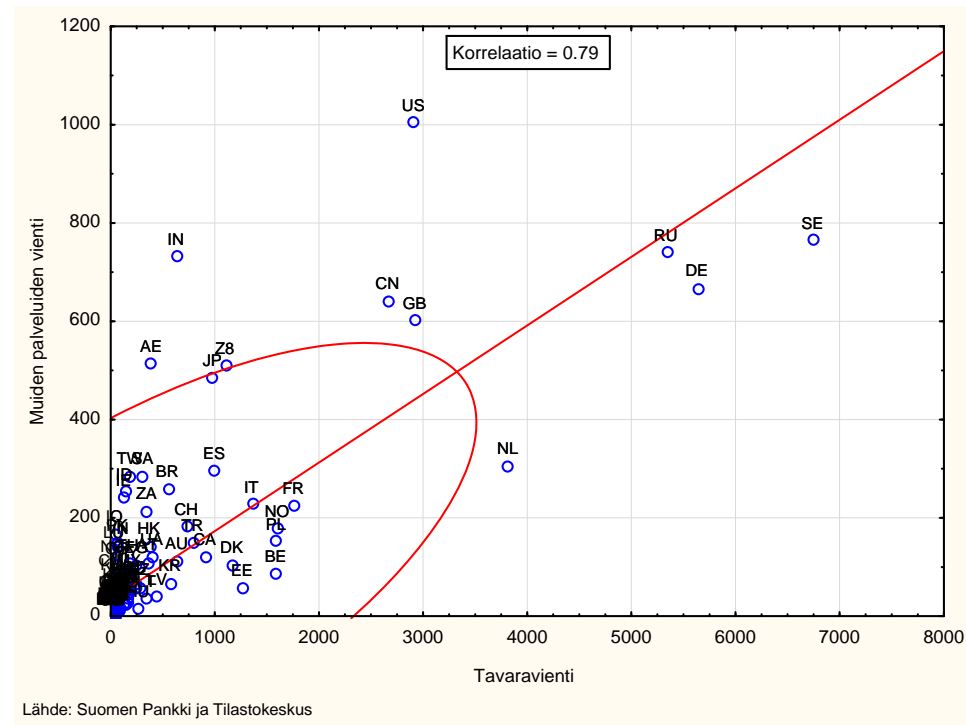
Eri maiden verokäytännöt vaikuttavat usein siihen, mihin "muiden palveluiden" alaerään vientitulot kirjataan. Esimerkiksi Kiinassa verokäytännöt ja voittojen kotiuttamista koskevat rajoitteet kannustavat siirtämään merkittävän osan kännyköiden myynnistä saaduista voitoista rojaltili- ja lisenssimaksuina pääkonttorimaahan. Sen sijaan Yhdysvaltojen osuus Suomeen maksetuissa rojaltili- ja lisenssimaksuissa on yli kolminkertaistunut aivan viime vuosina.

"Muiden palveluiden" vienti Venäjälle puolestaan pienentyi viime vuosikymmenen lopussa voimakkaasti. Rakennuspalveluiden vienti Venäjälle on supistunut vuodesta 2008, koska rakentaminen kokonaisuudessaan on Venäjällä vähentynyt.

Jako palvelu- ja tavarakauppaan ei tilastointimielessä ole suoraviivaista, ja ne usein kulkevat käsi kädessä. Jotta palvelulle olisi kysyntää, pitää ostajalle monessa tapauksessa ensin myydä tavara. Asennus-, huolto- tai ohjelmajärjestelmän myynti seuraa välittömästi laitteen toimittamista. Ulkomaankauppatilastoissa tavara- ja palvelukaupan yhteys näkyikin selvästi. Palveluiden ja tavaroiden viennin maajakauman välinen korrelaatio oli suurempi vuonna

2011 kuin vuonna 2008, jonka tiedoista tarkastelu viimeksi suoritettiin (kuvio 8). Intiaan, Yhdysvaltoihin, Kiinaan ja Iso-Britanniaan viedään tavaravientiin verrattuna enemmän "muita palveluita". Toisaalta Hollantiin ja Ruotsiin viedään "muita palveluita" tavaravientiin verrattuna vähän. Palveluvienti Venäjälle ja Iso-Britanniaan on kasvanut nopeiten verrattuna tavaravientiin sitten vuoden 2008.

Kuvio 8. Tavaroiden ja "muiden palveluiden" vienti maittain vuonna 2011 (milj. euroa)

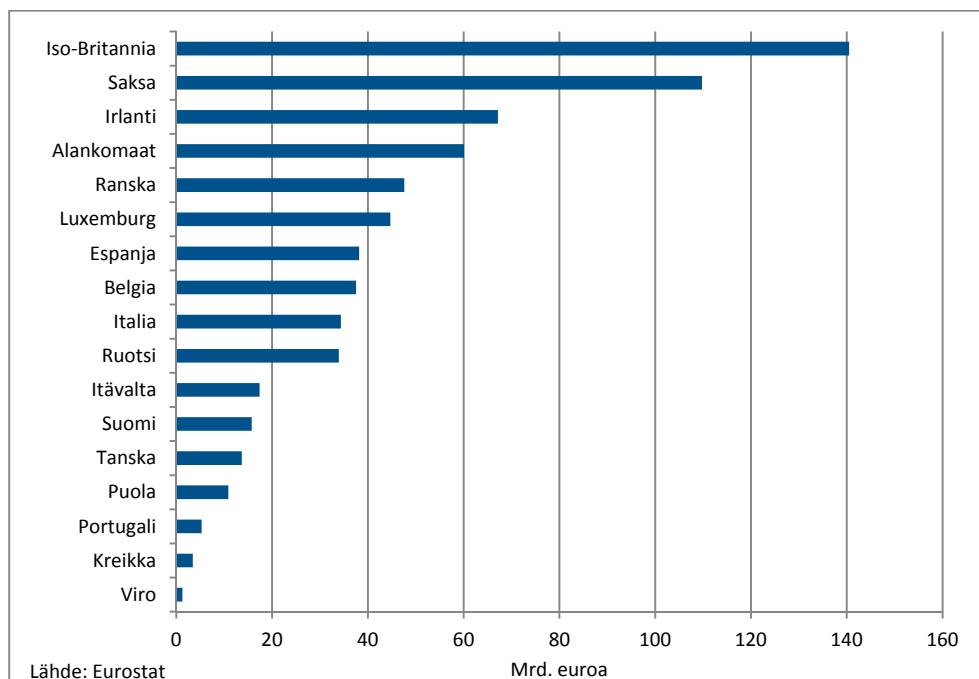
6 Palveluviennin kehitys verrattuna kilpailijamaihin

Miten Suomen "muiden palveluiden" vienti on kehittynyt verrattuna muihin maihin? Suomen "muiden palveluiden" vienti kasvoi vuosina 2005–2008 keskimäärin 20 % vuodessa, mikä oli kaksi kertaa nopeammin kuin Ruotsissa, Saksassa tai EU-maissa keskimäärin. Vuonna 2009 "muiden palveluiden" vienti supistui EU-maissa noin 4 % mutta Suomessa ja Ruotsissa tätäkin nopeammin. Saksan "muiden palveluiden" vienti on sen sijaan kasvanut läpi koko finanssikriisin.

Toipuminen EU-maissa on kuitenkin ollut maissa hyvin eritahtista. Kysynnän elpyessä vuonna 2010 muiden palveluiden vienti on kasvanut Ruotsissa 20 prosentin vuosivauhtia. Suomessa palveluvienti on kuitenkin vähentynyt vuosina 2009–2010. Vuoden 2011 uusimpien tietojen mukaan "muiden palveluiden" vienti kasvoi vuonna 2011 yhteensä 4 % vuodesta 2010.

EU-maista eniten " muita palveluita" vuonna 2010 veivät Iso-Britannia ja Saksa (kuvio 9). Iso-Britannia vie sekä liike-elämän muita palveluita että rahoitus- ja vakuutuspalveluita. Saksan "muiden palveluiden" vienti koostuu pääasiassa muista liike-elämän palveluista. Irlannin "muiden palveluiden" viennin suurin erä ovat puolestaan tietojenkäsittelypalvelut.

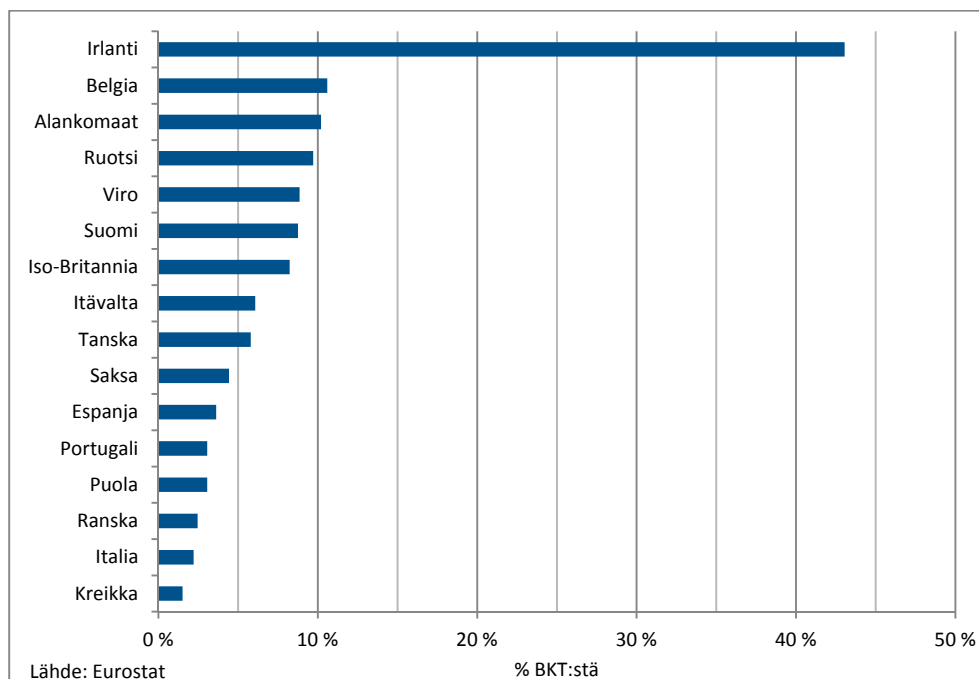
Kuvio 9. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti joissain EU-maissa vuonna 2010

Jos "muiden palveluiden" viennin suhteuttaa viejämaan talouden kokoon, veisi kuvion 10 ulkopuolelle jätetty Luxemburg vertailussa kärkisijan suuren rahoituspalvelusektorinsa vuoksi. Luxemburgin muiden palveluiden viennin arvo suhteessa bruttokansantuotteeseen oli 111 % vuonna 2010. Irlannin "muiden palveluiden" vienti oli vertailuvuonna 43 % bruttokansantuotteesta. Belgiassa ja Alankomaissa sijaitsee monikansallisten yritysten pääkonttoreita tai Euroopan aluekonttoreita, mikä osaltaan selittää näiden maiden sijoituksen. Saksasta ja Iso-Britanniasta viedään talouden kokoon nähden kuitenkin suhteellisen vähän "muita palveluita". Myöskään Tanska, jonka koko palveluvienti on 19 % bruttokansantuotteesta, ei dominoi "muiden palveluiden" viennillä. Tanskan palveluvienti seisookin yhden toimialan, merikuljetusten, varassa. "Muiden palveluiden" viennin osuus bruttokansantuotteena arvosta on Suomessa huomattavasti korkeampi kuin EU-maissa keskimäärin.

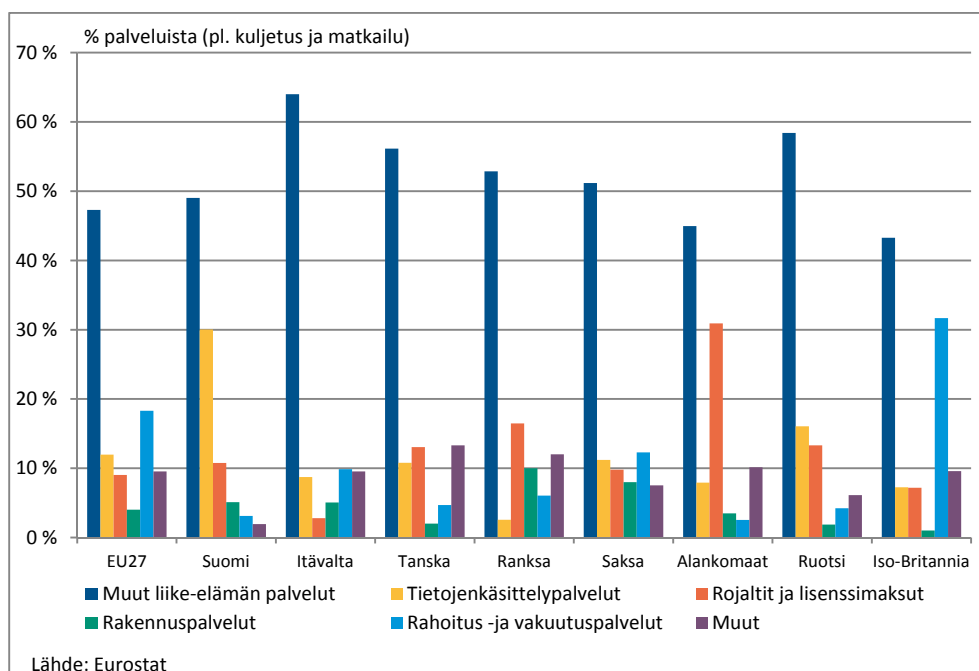
Palveluiden maailmanmarkkinoilla Suomi luonnollisesti kilpailee suurimpien palvelukauppaa käyvien maiden kanssa, mutta tämän analyysin kannalta tärkeimpiä kilpailijoita ovat muut pienet maat, koska ne vievät samankaltaisia palvelutuotteita usein samoille markkinoille kuin Suomi. Suomen "muiden palveluiden" viennin rakenne on samankaltainen Ruotsin ja Tanskan "muiden palveluiden" viennin kanssa. Kaikkien näiden maiden palveluvientiä dominoi muut liiketoiminnan palvelut -erä, jota seuraavat tietojenkäsittelypalvelut sekä rojaltit ja lisenssit.

Kuvio 10. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) viennin osuus BKT:stä 2010

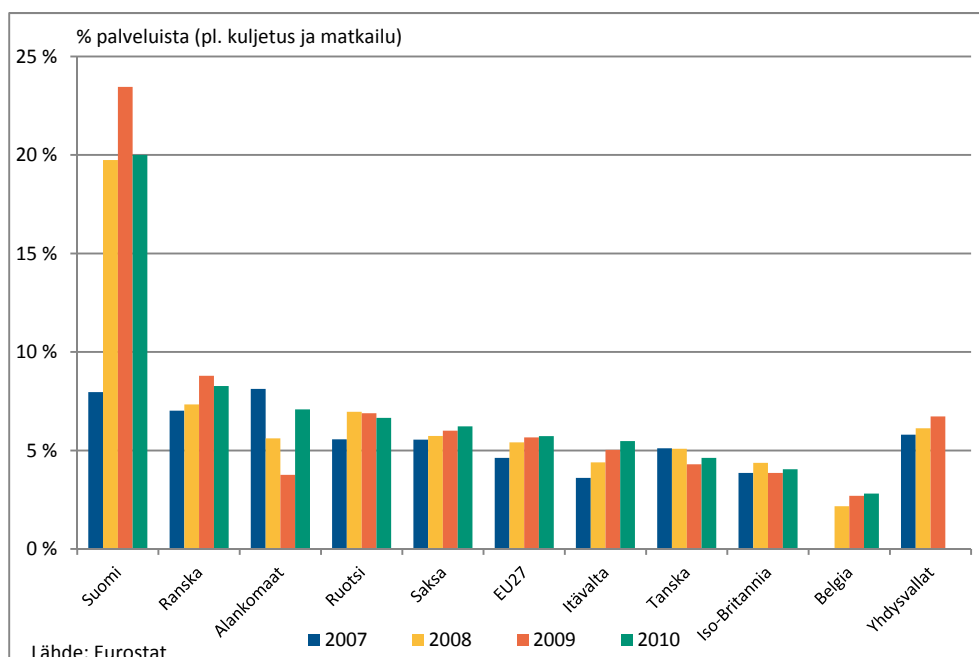
Kuviosta 11 näkyy, että Suomen "muiden palveluiden" vienti on kuitenkin kilpailijamaihin tai EU-maiden keskiarvoon verrattuna keskittynyttä. Esimerkiksi Saksan "muiden palveluiden" viennistä 11 % muodostuu rahoitus- ja vakuutuspalveluista ja 8 % rakennuspalveluista. Iso-Britannia vie runsaasti rahoitus- ja vakuutuspalveluita.

Kuvio 11. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vienti palvelutyypeittäin vuonna 2010

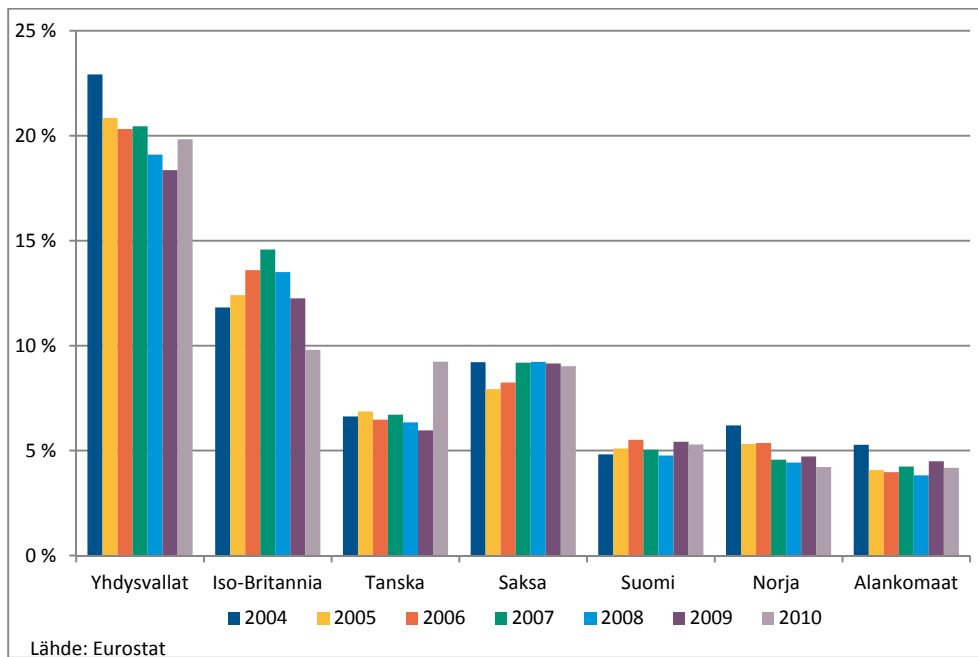
Suomen "muiden palveluiden" vieni kehittyviin talouksiin Brasiliaan, Venäjälle, Intiaan ja Kiinaan – eli niin sanottuihin BRIC-maihin – on kasvanut voimakkaasti viimeisen neljän vuoden aikana. Suomen "muiden palveluiden" viennin osuus näihin kasvaviin talouksiin koko muiden palveluiden vientiin suhteutettuna on paljon korkeampi kuin kilpailijamailla (kuvio 12).

Kuvio 12. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) vieni BRIC-maihin

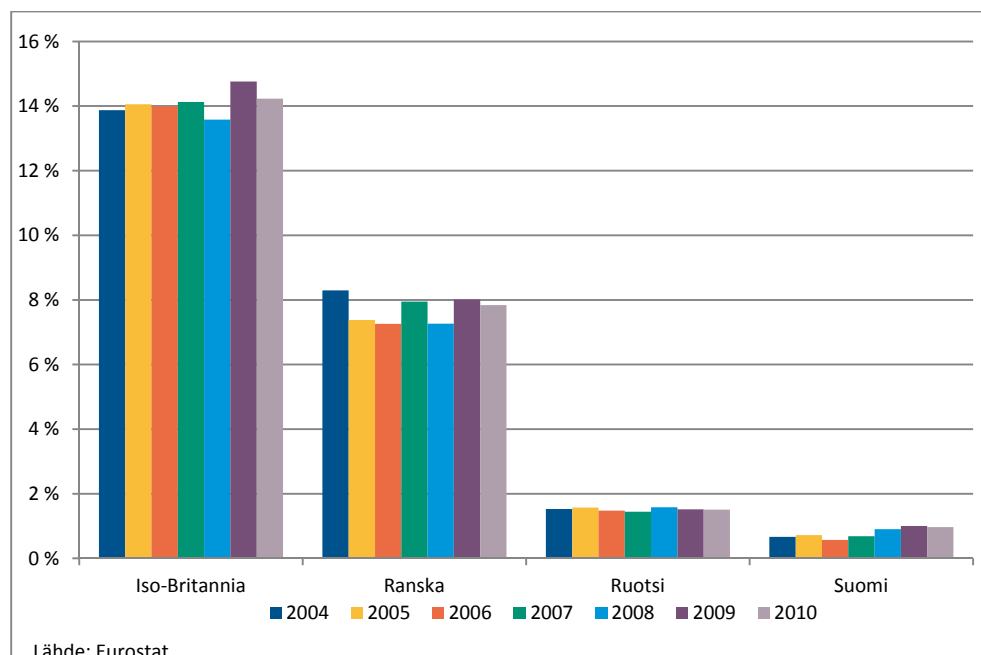
Lopuksi vielä tarkastelemme, miten Suomen markkinaosuus Ruotsin ja Saksan "muiden palveluiden" tuontimarkkinoilla on kehittynyt. Kuvio 13 näkyy, että Suomi on absoluuttisesti mitattuna viidenneksi suurin "muiden palveluiden" viejä Ruotsiin. Suomen osuus Ruotsin koko palvelutuonnista on pysytellyt viidessä prosentissa vuosien 2004–2010 aikana. Suomen palvelutuonnin osuus ei juuri poikkea Suomen osuudesta Ruotsin tavaratuonnista, joka Suomen Pankin Euro & talous lehdessä 3/2012 julkaistun Suomen tavaravientiä käsittelevän artikkelin mukaan on säilynyt koko 2000-luvun tasaisena, noin 6 prosentissa. Kun markkinaosuudet suhteutetaan tuontimaiden talouksien kokoon, on vain Tanskan markkinaosuus Ruotsin "muiden palveluiden" tuonnissa Suomen osuutta suurempi.

Kuvio 13. Palveluiden (pl kuljetus ja matkailu) tuonti Ruotsiin, absoluuttiset markkinaosuudet

Saksan "muiden palveluiden" tuonnista Suomen markkinaosuus on ollut prosentin luokkaa vuosien 2008–2010 aikana (kuvio 14). Suomen markkinaosuus on kuitenkin kasvanut vuodesta 2004, jolloin se oli vain noin puoli prosenttia. Suhteutettuna Suomen talouden kokoon Suomen markkinaosuus Saksassa on kuitenkin suurempi kuin Ruotsin tai Ranskan markkinaosuus. Iso-Britannian suhteellisen suuren markkinaosuuden selittää Saksan ja Iso-Britannian välinen rahoituspalveluiden kauppa.

Kuvio 14. Palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) tuonti Saksaan, absoluuttiset markkinaosuudet

7 Lopuksi

Tässä artikkelissa tarkastelimme Suomen palveluiden (pl. kuljetus ja matkailu) ulkomaankauppaa vuosina 2004–2011. Lähtökohtana käytettiin kaksi vuotta sitten palveluiden ulkomaankaupasta kirjoitettua Suomen Pankin Euro & talous -julkaisun artikkelikehikkoa, jossa ensimmäisen kerran hyödynnettiin toimialakohtaista tilastoaineistoa. Näiden "muiden palveluiden" vienti on vuosina 2009–2010 kasvanut nopeinta vauhtia koneiden ja laitteiden valmistuksen toimialalla sekä tietojenkäsittelypalveluiden toimialalla. Tietotekniikkapalveluiden viennin osuus "muiden palveluiden" viennistä on kasvanut, mutta välityskaupasta saadut tulot ovat vastaavasti pienentyneet vuonna 2011.

Vuotta 2011 koskevien uusimpien tietojen mukaan Suomen "muiden palveluiden" vienti on alkanut toipua vuosien 2008–2009 taantumasta, sillä kahden laskusuuntaisen vuoden jälkeen se kääntyi loivaan kasvuun. Suomen kilpailijamaiden kuten Ruotsin ja Saksan "muiden palveluiden" vienti on kuitenkin kasvanut samaan aikaan ripeästi. Suomi on kuitenkin pystynyt säilyttämään markkinaosuutensa näiden kahden maan palvelutuontimarkkinoilla. Lisäksi

noin 20 % Suomen muiden palveluiden viennistä suuntautuu nopeasti kehittyviin BRIC-maihin.

Tuotannon globaali työnjako on muuttunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, kun yritykset ovat hajauttaneet tuotanto- ja arvoketjujaan kansallisvaltioiden rajojen yli. Suomen talouden rakenne on palveluvaltaistunut, ja palveluista on käytännössä tullut monien perinteisten teollisuusyritysten päätoimiala. Esimerkiksi koneiteollisuuden tuotannonalalla teollisten palveluiden tuotanto on kasvanut, mikä näkyy palveluvientitilastoissa. Koneisiin lisätään Suomessa suunniteltuja ohjelmia, tai laitteen sijasta myydään kokonaisia palvelukonsepteja. Palvelut ovat myös viestintäteknologian toimialan merkittävä työllistäjä: 60 % Nokian ja Nokia Siemens Networksin henkilöstöstä Suomessa teki tutkimus- ja kehitystyötä viime vuosikymmenen lopussa. Suomen kaltaiselle pienelle avotaloudelle korkean arvonlisän palveluiden ulkomaankauppa on tärkeää, koska kotimarkkinat ovat pienet mutta kasvumahdollisuudet kansainvälisillä markkinoilla rajattomat.